

ביטחון לאומי ויציבות אקלימית

בנימין גנץ

שינויי אקלים והתחממות גלובלית הם בין הנושאים שישפיעו עד מאוד על האופן שבו אנחנו חיים, כבר בעשורים הקרובים. אף אחד לא יוכל להתחמק מהשפעות אלו, כולל מערכת הביטחון. ישראל, אשר צפויה להיות בין המדינות ששינויי האקלים בה יהיו מואצים אף יותר, חייבת להיערך לכך.

מערכת הביטחון ידעה בעבר להתמודד עם אתגרים מורכבים ולהציע להם פתרונות מתוחכמים. אין סיבה להניח שלא תהיה מסוגלת להציע כיוונים חדשניים להתמודדות עם חלק מהשלכות שינויי האקלים. ישראל יודעת להתמודד היטב עם איומים מידיים וקונקרטיים. משבר האקלים אינו כזה, הוא מחייב מאמץ מתמשך ותשומת לב עקבית. אנחנו נוטים לחשוב שבגלל האיומים הרבים הנשקפים לישראל, העיסוק בנושאי האקלים, כפי שנעשה למשל באירופה, הוא בבחינת "מותרות" עבורנו. אנחנו גם חושבים שהשפעתנו, כמדינה קטנה, על נושאים כגון הפחתת פליטות הפחמן העולמיות היא מוגבלת מאוד. זוהי ראייה צרה מדי, מכיוון שהשפעות שינויי האקלים אינן מחכות לכך שנפתור את כל בעיותינו עם שכנינו, ולהיפך. הכרה בבעיות סביבתיות יכולה לעודד שיתוף פעולה אזורי במטרה לפתור אותן.

במשך שנים רבות נתפס המושג ביטחון לאומי באופן מצומצם, אך אנחנו יודעים כיום שראייה מוגבלת כזאת בסופו של דבר מכשילה, ויכולה להביא לכך שמערכת הביטחון תתקשה להתמודד באופן המיטבי עם האתגרים שעומדים לפנינו. כפי שמשבר הקורונה הדגים, למשבר בריאותי-כלכלי יש השלכות נרחבות גם על צה"ל. אם החברה מתמודדת עם בעיות משמעותיות, גם צה"ל מושפע מכך. היום אנחנו מרוכזים בהשלכות נגיף הקורונה, אך להשלכות הבריאותיות והנפשיות של משבר האקלים יהיו גם השפעות על המחזורים הבאים של מועמדים לגיוס. כך גם יותר אירועי קיצון של מזג אוויר בעקבות שינויי אקלים משפיעים על ניהול התחזוקה ועל שגרת האימונים של צה"ל, באופן שיש לו השלכות ישירות על מידת הכשירות של הצבא.

מערכת הביטחון צריכה גם להכיר בהשפעה שלה עצמה על הסביבה. כמו כל ארגון

גדול, יש לצה"ל טביעת רגל אקולוגית-פחמנית שניתן לצמצמה. לצה"ל יש גם תפקיד חינוכי בחברה הישראלית. אם הוא יהפוך לפורץ דרך בהקשר הסביבתי, יהיו לכך השפעות רוחביות על מערכות נוספות במדינה.

ההתייחסות בצה"ל לנושאי סביבה כבר קיימת – למשל סקרים אקולוגיים בשטחי אש והכנת תוכניות למזעור פגיעה בחי ובצומח, או מאמצים לצמצום זיהום הים ולניקוי קרקעות, ויש להרחיבה במידה משמעותית. מאמצים להביא לחיסכון בשימוש באנרגיה יכולים גם להפחית הוצאות, ובכך הם יוצרים למעשה מצב שבו כל הצדדים יוצאים נשכרים.

פעולות בתחום השמירה על הסביבה מצריכות גם תקציבים, אך מעבר לכך, מה שנדרש הוא בראש ובראשונה מודעות ורצון אמיתי לתקן. לצד זאת, לא יספיק מאמץ נפרד של מערכת הביטחון. נדרשות חשיבה ועבודה בין-משרדית, וכן שיתוף פעולה בין הרשויות בנושא האקלים. האתגר חשוב ומורכב ואין לנסות לצמצמו למשרד אחד, אף כי יש צורך גם לחזק במידה ניכרת את המשרד להגנת הסביבה. יש לדון בסוגיות של סביבה לא רק בוועדת הפנים והגנת הסביבה של הכנסת אלא גם בוועדות נוספות, לרבות בוועדת החוץ והביטחון.

מהתפתחויות במדינות אחרות אנחנו יודעים שבמערכות פוליטיות מסוימות, נושא האקלים הפך למרבה הצער לנושא מקטב. עלינו לוודא שנושא האקלים לא יהפוך לנושא שלגביו המערכת הפוליטית הישראלית תהיה חצויה. יש לפעול לגיוס תמיכה לקידום הנושא מכלל הקשת הפוליטית. יהיו אלו שירצו להמעיט בעוצמת הבעיה, אולי אף להכחיש בכלל את קיומה. מולם יש להציב עובדות מדעיות יחד עם אג'נדה ברורה, שמציגה את הבעיות אך גם את הפתרונות.

לצד האתגרים שיוצר משבר האקלים, חשוב גם להדגיש שיש הזדמנויות. החדשנות הטכנולוגית בישראל בתחום הפתרונות הסביבתיים היא כבר כיום מנוע צמיחה כלכלי, שצריך לעודדו גם בהמשך. הפתרונות הסביבתיים המוצעים על ידי חברות ישראליות הם גם בעלי פוטנציאל לחיזוק התדמית של ישראל בזירה הבינלאומית, כך שיותר ויותר גורמים יראו בישראל חלק מהפתרון ושותפה הכרחית.

קובץ זה מתפרסם בתקופה חשובה במיוחד. מדינות העולם נערכות לקראת ועידת האקלים של האו"ם ה-26 שתתקיים בג'לגו בנובמבר 2021. הוועידה אמורה לבחון את ההתקדמות הקולקטיבית של הקהילה הבינלאומית מאז הסכם פריז בשנת 2015 ולהציג יעדים חדשים, שאפתניים עוד יותר. מדינת ישראל חייבת להיכנס מתחת לאלונקה הבינלאומית ולתרום את חלקה למאמץ המשותף, שיבטיח לילדינו ולכדור הארץ יציבות אקלימית. מערכת הביטחון היא שותפה מרכזית במאמץ חיוני זה.

בנימין גנץ, ראש הממשלה החליפי ושר הביטחון